

Spis 1 Afs 69/2009 byl spojen se spisem 1 Afs 68/2009 a pod touto spisovou značkou bylo rozhodnuto takto:



ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Zdeňka Kühna v právní věci žalobkyně společnosti **VÚN-AQUAHOLDING s. r. o.**, se sídlem Panenské Břežany 50, zastoupené JUDr. Petrem Vaňkem, advokátem se sídlem Na Poříčí 12, Praha 1, proti žalovanému **Finančnímu ředitelství v Praze**, se sídlem Žitná 12, Praha 2, o žalobách proti rozhodnutím žalovaného ze dne 12. 12. 2008, č. j. 609/08-1300-202512, č. j. 610/08-1300-202512 a č. j. 7193/08-1200-203424, v řízení o kasačních stížnostech žalobce proti usnesením Městského soudu v Praze ze dne 14. 5. 2009, č. j. 8 Ca 47/2009 - 29, č. j. 8 Ca 48/2009 - 28 a č. j. 8 Ca 50/2009 - 29,

t a k t o :

- I.** Věci vedené u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 1 Afs 68/2009, sp. zn. 1 Afs 69/2009 a sp. zn. 1 Afs 70/2009 **se spojují** ke společnému projednání. Nadále budou vedeny pod sp. zn. 1 Afs 68/2009.
- II.** Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 5. 2009, č. j. 8 Ca 47/2009 - 29, č. j. 8 Ca 48/2009 - 28 a č. j. 8 Ca 50/2009 - 29, **se zrušují** a věci **se vrací** tomuto soudu k dalším řízením.

O d ů v o d n ě n í :

I.

[1] Žalovaný svými výše specifikovanými rozhodnutími ze dne 12. 12. 2008 změnil dodatečné platební výměry na daň z přidané hodnoty za zdaňovací období 3. čtvrtletí 2003 a 4. čtvrtletí 2003 a dodatečný výměr na daňovou ztrátu z příjmů právnických osob za zdaňovací

období roku 2003, a to tak, že se částky dodatečně vyměřené daně z přidané hodnoty snížily na částky 47 971 Kč a 25 238 Kč, a částka, o kterou se dodatečně snižuje daňová ztráta z příjmů právnických osob, se změnila na částku 746 474,58 Kč. Proti těmto rozhodnutím podala žalobkyně žaloby k Městskému soudu v Praze. Podáními ze dne 17. 3. 2009 požádala žalobkyně o osvobození od soudních poplatků v těchto řízeních s tím, že zaplatila soudní poplatky za žaloby týkající se II. čtvrtletí roku 2003 a daně z příjmů právnických osob za zdaňovací období roku 2002 a ostatní správní žaloby stran dalších zdaňovacích období jsou totožné svým obsahem a liší se jen v detailech posouzených a uznaných důkazů žalovaným a orgánem I. stupně. Žalobkyně zároveň uvedla, že své žádosti doloží příslušnými doklady po zaslání formuláře pro přiznání osvobození soudem. Dne 2. 4. 2009 zaslal městský soud žalobkyni formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ (tedy formulář určený pro fyzické osoby), spolu s výzvou k jeho vyplnění a doložení do 14 dnů od doručení. Dne 7. 4. 2009 reagovala žalobkyně na uvedený přípis soudu zasláním formuláře, v němž byly všechny kolonky proškrtány. Žalobkyně zároveň uvedla, že je dlouhodobě ve ztrátě a že její majetková situace není dobrá, dále že v důsledku sporu s pronajímatelem, společností ITC-VÚK, a. s., a tím způsobeným závadám v doručení má zablokovány oba své účty ohledně exekovaných nákladů řízení v řízení před Okresním soudem pro Prahu-východ, sp. zn. 28 Nc 11877/2008. Proto v současné době nemá volné prostředky k zaplacení soudních poplatků v jinak identických sporech.

[2] Městský soud následně svými výše citovanými usneseními ze dne 14. 5. 2009 žádosti stěžovatelky o osvobození od soudních poplatků zamítnul. V odůvodnění uvedených rozhodnutí uvedl, že předmětné formuláře byly soudu vráceny bez příslušných dokladů, které by prokázaly, že žalobkyně splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Žalobkyně neosvědčila ani neprokázala svá tvrzení o majetkových poměrech, ani výši svých skutečných příjmů a výdajů. Dále vzal soud v úvahu, že žalobkyni vznikají výdaje v souvislosti s právním zastoupením v projednávané věci, neboť advokát nebyl žalobkyni přidělen k bezplatnému zastoupení.

[3] Proti uvedeným usnesením podala žalobkyně (dále též stěžovatelka) kasační stížnosti. V těch zejména namítla, že městskému soudu vracela nesprávné formuláře „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, vztahující se na fyzické osoby, s tím, že formuláře pro právnické osoby vyplní ihned po jejich předložení. Nové formuláře však stěžovatelka nedostala a její žádosti byly rovnou zamítnuty. Formulace odůvodnění městského soudu „*Ač předmětný formulář se nevztahuje na právnické osoby, byl zaslán proškrtnut ...*“ by měla správně znít „*Neboť se formulář nevztahuje na právnické osoby, byl vrácen proškrtnut ...*“. Ihned po zaslání správných formulářů stěžovatelka tyto vyplní a řádně přiloží i příslušné účetní doklady.

[4] Stěžovatelka dále namítla, že uvedla závažné důvody svědčící o její momentální insolvenční, zejména zablokování jejích účtů v řízení vedeném před Okresním soudem pro Prahu-východ. Ke kasačním stížnostem přiložila Výzvu ke zrušení blokace účtů a k zastavení exekuce, kterou dne 19. 5. 2009 zaslala citovanému okresnímu soudu. Zároveň uvedla, že po dobu zablokování účtů nemůže platit odměnu za právní služby advokáta. Stěžovatelka rovněž připomněla, že vede několik zcela identických sporů rozdělených žalovaným jen podle zdaňovacích období. Ve dvou z těchto sporů soudní poplatek uhradila.

[5] Stěžovatelka konečně požádala o to, aby byl jejím kasačním stížnostem přiznán odkladný účinek. O těchto žádostech Nejvyšší správní soud samostatně nerozhodoval, protože bezodkladně po předložení věcí a po vykonání nezbytných procesních úkonů v řízeních rozhodl přímo ve věci samé.

II.

[6] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval otázkou, zda jsou splněny podmínky řízení o kasačních stížnostech. Dospěl přitom k závěru, že městský soud s ohledem na povahu kasačními stížnostmi napadených rozhodnutí správně netrval ani na podmínce zaplacení soudních poplatků za kasační stížnosti, ani na zastoupení advokátem v řízení o kasačních stížnostech, neboť by to způsobilo jen řetězení téhož problému, případně by to mohlo vést k nepřipustnému odepření přístupu k Nejvyššímu správnímu soudu, viz rozsudek zdejšího soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37 (všechna zde citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

[7] Vzhledem k tomu, že kasační stížnosti směřují proti rozhodnutím, která spolu skutkově souvisejí, rozhodl Nejvyšší správní soud ve shodě s § 39 odst. 1 a § 120 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“) o spojení těchto kasačních stížností ke společnému projednání.

[8] Kasační stížnosti jsou důvodné.

[9] Nejprve je třeba předeslat, že individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích, znemožňujícím ve svém důsledku právo každého na přístup k soudu, zaručené v čl. 36 Listiny základních práv a svobod. V soudním řízení správním je možnost osvobození od soudních poplatků upravena v § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.

[10] Předpokladem pro osvobození od soudních poplatků je tedy kumulativní splnění tří podmínek - podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, doložení nedostatku prostředků a vyloučení zjevné neúspěšnosti návrhu na zahájení řízení. Stěžovatelka v posuzované věci požádala o osvobození od soudních poplatků a ze soudních spisů nevyplývá, že by žaloby byly zjevně neúspěšné (např. opožděné). Při zkoumání existence třetí podmínky, tj. zda stěžovatelka nemá dostatečné prostředky, je třeba zdůraznit, že účastníka řízení zatěžuje jak břemeno tvrzení, tak i břemeno důkazní. Jinými slovy, chce-li být účastník se svou žádostí o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí nejen tvrdit, že mu jeho majetková a finanční situace neumožňuje poplatky uhradit, ale musí svá tvrzení také řádně doložit (k tomu viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Ans 2/2007 - 51).

[11] Na druhou stranu soud rozhodující o návrhu na osvobození od soudních poplatků je v souladu s § 36 odst. 1 s. ř. s. povinen poskytnout účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv a poskytnout jim poučení o jejich procesních právech a povinnostech v rozsahu nezbytném pro to, aby v řízení neutrpěli újmu.

[12] V nyní posuzovaném případě stěžovatelka zejména namítla, že od městského soudu obdržela nesprávné formuláře vztahující se na fyzické osoby, které mu vrátila s tím, že formuláře pro právnické osoby vyplní ihned po jejich předložení. Městský soud v odůvodnění svých rozhodnutí připustil, že stěžovatelce zaslal formuláře určené pro fyzické osoby, avšak za rozhodné považoval, že spolu s proškrtanými formuláři stěžovatelka nedoložila soudu žádné doklady, které by prokázaly, že splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků.

[13] Jak Nejvyšší správní soud zjistil ze soudních spisů, stěžovatelka ve svých přípisech ze dne 7. 4. 2009, v nichž reagovala na zaslání formulářů „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ soudem, sice poněkud zmatečně uvedla, že předkládá soudu vyplněné formuláře (které ve skutečnosti pouze proškrtala – pozn. Nejvyššího správního soudu). Z nich je zřejmé, že je dlouhodobě ve ztrátě a že její majetková situace dlouhodobě není dobrá. Především však poukázala na skutečnost, že má zablokované oba své účty. Stěžovatelka tedy uvedla tvrzení, která mohou svědčit o tom, že nemá dostatečné disponibilní prostředky k zaplacení poplatků, aniž by tuto skutečnost jakkoli doložila. Za podstatnou pro posouzení věci nicméně Nejvyšší správní soud považuje skutečnost, že městský soud stěžovatelce neposkytnul poučení v nezbytném rozsahu a patřičnou možnost k uplatnění jejích práv ve smyslu § 36 odst. 1 s. ř. s. Zaslání citovaných přípisů stěžovatelkou předcházelo ze strany městského soudu toliko zaslání formulářů určených pro fyzické osoby spolu s výzvami k jejich vyplnění a doložení. Tyto formuláře jsou však v případě stěžovatelky z povahy věci nepoužitelné. Poučení ze strany městského soudu tak bylo zavádějící, což nelze přičítat k tíži stěžovatelce.

[14] Nejvyššímu správnímu soudu je přitom známo, že soudy při zjišťování, zda jsou splněny podmínky pro osvobození účastníků řízení od soudních poplatků, zpravidla užívají formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“ a jiným formulářem zřejmě ani nedisponují. Této skutečnosti si však stěžovatelka nemusela být vědoma, protože ze zákona nikterak neplyne. Navíc význam formulářů při uvádění a dokládání majetkových a finančních poměrů účastníků by neměl být soudy přeceňován. Jak již Nejvyšší správní soud uvedl např. ve svém rozsudku ze dne 17. 9. 2008, č. j. 4 Ads 90/2008 - 130, zmiňovaný formulář „*představuje toliko jeden z možných prostředků sloužících ke zjištění, zda účastník řízení má či nemá dostatečné prostředky.*“ Předmětné ustanovení s. ř. s. „*totiž neupravuje postup, jak má soud zjišťovat a ověřit, že účastník řízení nemá dostatečné prostředky. Nemá-li účastník žádné příjmy, ani majetek větší hodnoty, stává se zmiňovaný formulář pouhým formalizovaným čestným prohlášením. Na formě přitom nelze dogmaticky trvat, neboť rozhodující je obsah prohlášení účastníka řízení, který o osvobození od soudních poplatků žádá.*“

[15] Za dané situace proto bylo povinností městského soudu stěžovatelku poučit, že svá tvrzení může uvádět i jinou formou než je vyplnění formuláře, a zároveň ji vyzvat k doložení těchto tvrzení. Městský soud tak zatížil řízení jinou vadou, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé, ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.

III.

[16] Z výše uvedených důvodů Nejvyšší správní soud napadená usnesení městského soudu podle ustanovení § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věci mu vrátil k dalším řízením. V těchto řízeních je městský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, který byl vysloven v odůvodnění tohoto rozsudku. Pro účely dalších řízení upozorňuje zdejší soud toliko *obiter dictum* na svůj rozsudek ze dne 25. 3. 2009, č. j. 1 As 15/2009 - 43, v němž vyslovil právní názor, podle něž v případě, že je účastník řízení zastoupen advokátem na základě plné moci, není tato skutečnost sama o sobě důvodem pro zamítnutí žádosti účastníka řízení o osvobození od soudních poplatků.

[17] O náhradě nákladů řízení o kasačních stížnostech rozhodne krajský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 22. července 2009

JUDr. Lenka Kaniová
předsedkyně senátu